Аннотация
к рабочей программе воспитателя по обучению детей
татарскому языку

«Татарстан Республикасы халыклары телләре турында»Татарстан Республикасы Законында һәм «Татарстан Республикасы дәүләт телләрен һәм Татарстан Республикасында башка телләр саклау, өйрәнү һәм үстерү буенча Татарстан Республикасы дәүләт программасы»нда мәктәпкәчә мили белеем бирү өчен кирәкле шартлар булдыру каралган.

Шуны истә тотып Казан шәһәре **20нче** балалар бакчасында уку-укыту, тәрбия эше ике юнәлештә (программа) алып барыла. Беренчесе-рус һәм башка милләт балаларына татар телен өйрәтү. Белем бирү мөнәсәбәтләрендә катнашучылар тарафыннан формалаштырыла торган берөлеше эшләнгән.

Программаның бер өлеше ШәеховаР.К. редакциясе астында төзелгән «Сөенеч»–«Радостьпознания", 2016ел, мәктәпкәчә белеем бирү региональ программасы нигезендә эшләнгән. «Сөенеч»–программасы туган як тарихын, мәдәниятен, архитектурасын, табигатен, башкамилләт вәкилләре, шул исәптән татарлар белән аралашуын, баланың гомуми мәдәнияте нәнигез салучы уникаль чор буларак танунычагылдыра.

Татарстан Республикасы Министрлар Кабинеты карарыбелән кабулл ителгән 2010–2015елларда мәгарифне үстерү стратегиясендә(30.12.2010,№1174)–мәктәпкәчә тәрбия һәм белеем бирү учреждениеләре өчен рус теле балаларны татарчага өйрәтү программасы, укыту-методик комплектлары(УМК) төзү бурычы куелды. Һәм менә РФ Мәгариф һәм фән министрлыгының 23.11.2009елда 655нче карары нигезендә Мәктәпкәчә төп гомуми белеем бирү программасы структурасына, Федераль дәүләт таләпләре”нә нигезләнеп балалар бакчасында татар телен әөйрәтү программасы “төзелде.

Әлеге программа З.М.Зарипова, Р.С.Исаева, Р.Г.Кидрячева тарафыннан эшкәртелде һәм ул4яшьтән алып 7яшькә кадәр булган рус теле балаларның татарча аралашырга өйрәтүгә юнәлтелгән методик кулланма булды. Программа мәктәпкәчә яшьтәге баланың үсеш закончалыкларына, шәхси һәм эшлекле якын килү турындагы фундаменталь тикшеренүләргә, тел өйрәтү процессында методик стандарт итеп кабул ителгән коммуникатив технология принципларына, сөйләм барлыкка килү концепциясенә(Л.С.Выготский,П.Я.Гальперин,В.В.Давыдов,Е.А.Пассов) гамәли эшкәртмәләр һәм методик киңәшләргә, мәктәпкәчә мәгариф системасы эшчәнлеген ачыклый торган норматив хокукый актлар, документларга нигезләнгән. Безнең балалар бакчасында әлеге программа белән рус төркемнәрендә белеем һәм тәрбия эшчәнлеге алып барыла. Кече яшьтәгеләр белән атнага ике тапкыр режим вакытларында(15мин), зурларда ике тапкыр режим вакытында һәм бер эшчәнлек(20мин), мәктәпкә әзерлек төркемнәрендә атнасына 2эшчәнлек(30мин) һәм 1 режим вакытында татар теле керә.

Программаның максаты-татар телендә, шул исәптән башка милләт вәкилләре белән аралашу, халык уены, туган якны өйрәнү балаларны уңышлы социальләштерүне, мотивацияләүне һәм индивидуальләштерүне тәгдим итә

Торган мили мәдәният чаралары ярдәмендә рус теле баланың үсешен проектлау.

Куелган максатка ирешү түбәндәге **бурычларны** хәл итү аша мөмкин:

яшәү урынына, җенесенә, милләтенә,теленә, социаль статусына карамастан, мәктәпкәчә балачак чорында һәр баланың тулыканлы үсеше өчен тигез мөмкинлекләр тәэминитү;

 шәхеснең гомуми культурасын формалаштыру, аларның социаль, әхлакый, эстетик, интеллектуаль, физик сыйфатларын, инициативалылыгын, мөстәкыйльлеген һәм җаваплылыгын үстерү, уку-укыту эшчәнлегенеңал шартларын формалаштыру;

 туган якны өйрәнү өлкәсендә мәктәпкәчә һәм башлангыч гомуми белеем бирү максатларының, бурычларының һәм эчтәлегенеңдә вамчанлыгынтә эминитү;

 татар телен үзләштерү һәм Татарстан Республикасы дәүләт телләрен саклау, этникарамәдәниятне, һәр тәрбияләнүченең башка милләт вәкилләре белән үзара мөнәсәбәтләр субъекты буларак коммуникатив сәләтләрен үстерү өчен уңайшартлар тудыру;

 татар һәм рус халыкларының рухи-әхлакый һәм мәдәни кыйммәтләре нигезендә укыту һәм тәрбияне берләштерү;

 төбәкнең мили үзенчәлекләрен исәпкә алып, балаларның яшь һәм индивидуаль үзенчәлекләренә туры килә торган социаль-мәдәни мохит формалаштыру;

 гаиләгә психологик-педагогик ярдәмкүрсәтүнетәэминитү,гаилә тәрбиясе мәсьәләләрендә ата-аналарның (законлы вәкилләрнең)компетентлыгын арттыру, белем бирү процессларының сыйфатын бәяләү.**Программаны үзләштерүнең максат ориентирлары:**

Уртанчылар төркеме балалары барлыгы 62 сүз үзләштерә. Актив сүзләр:әти,әни,кыз,малай,мин,исәнмесез,саубулыгыз,исәнме,эт,песи,әйе,юк,саубул,әби,бабай,әйбәт,ипи,алма,сөт,чәй,рәхмәт,мә,тәмле,килмонда,утыр,бир,аша,эч,туп,зур,кечкенә,матур,курчак,куян,аю,хәлләрничек,уйна,пычрак,чиста,ю, бер,ике,өч,дүрт,биш(49сүз). Пассивсүзләр:утырыгыз,букем?,кемюк?,синкем?,кеманда?,басыгыз,ал,ничә?нинди?(13сүз). Уртанчылар төркемендә балалар үзлектән сорау куймыйлар, сорауларны тәрбияче бирә, бары Хәлләрничек?дигән сорауныгынабирәләр, ел ахырында алар бер-берсен сыйлый белергә тиешләр.

Зурлар төркеме балалары барлыгы 45сүз үзләштерә, уртанчылар төркемендә өйрәнгән сүзләр ныгытыла. Актив сүзләр:кишер,нинди,баллы,ничә,суган,бәрәңге,алты,җиде,сигез,тугыз,ун,кыяр,кәбестә,кызыл,сары,яшел,кирәк,юа,нәрсәкирәк,аш,ботка,кашык,тәлинкә,чынаяк,зәңгәр,күлмәк,чалбар,ки,сал,йокла,бит,кул,өстәл,урындык,карават,яратам,бар(38сүз). Пассивсүзләр:бу нәрсә?,хәерлекөн,нәрсәбар? күп(7сүз). Барлыгы:107сүз. 2нче уку елы ахырына балалар түбәндәге белемнәрне үзләштерергә тиешләр: Бу кем?Бу нәрсә?Нинди? Ничә? Сорауларына өстәп, Кем анда? Кем юк? Син кем? Нәрсә кирәк? Нәрсә бар? Сорауларына аңлап җавап бирергә;

Раслаучы сүзләрне: әйе, бар, инкарьитүче: юк аңлап куллана белергә; тәрбияче кушкан биремнәрне аңлап үтәргә(мә,бир,ал,утыр,сана,аша,эч,сал,ки,йокла,җырла);матур итеп исәнләшә,саубуллаша, рәхмәт әйтә белергә; балалар үзләре сорау куярга, гади диалогларда үзләре нышанычлы сизеп сөйләшә белергә;төп хәрәкәтләрне белдерүче фигыльләрне аңлый һәм кулана белергә тиешләр(сикерә,уйный,җырлый,юа,ашый,эчә,ярата,кия,сала,утыра);әйберләрнең билгесен белдерә торган сүзләрне белергә:төсләр:кызыл,сары,яшел,зәңгәр;тәм:тәмле,баллы;зурлык:зур,кечкенә, күп,әз;билге:матур,чиста,пычрак,әйбәт;унгакадәрсаныйбелергә;предметныңурынын күрсәтергә: караватта, өстәлдә, урындыкта; грамматик конструкцияләр, гади җөмләләр төзергә;дүртьюллыкларны, җырларның сүзләрен яттан өйрәнергә,сәхнәләштерүдә катнашырга.

Мәктәпкә хәзерлек төркеме балалары ел дәвамында60сүз үзләштерә.Шуның өстенә алар уртанчылар, зурлар төркемендә өйрәнгән сүзләргә таянып аралашалар(62+45сүз).Мәктәпкә киткәндә балалар барлыгы167сүз үзләштерергә тиеш. Активсүзләр:синкем,хәерлекөн,тычкан,букем?бунәрсә?нишли?,йоклый,утыра, ашый,эчә,нишлисең?,ашыйм,эчәм,уйный,уйныйм,утырам,барам,каябарасың?,сиинишлисең?,сикер,сикерәм,сикерә,йөгерә,төлке,йөгер,йөгерәм,чәк-чәк,өчпочмак,яшь,бүре,керпе,тавык,әтәч,үрдәк,чана,шуа,шуам,бие,бии,биим,ак,кара,җырла,җырлыйм,зуррәхмәт,китапукый,рәсемясыйм,укыйм,дәфтәр,нәрсәяратасың?(пассивсүз).

Мәктәпкә хәзерлек төркеме балалары Хәлләр ничек? Нинди? Ничә? Нәрсә кирәк? Син кем?Бу кем?Бу нәрсә?Нишли?Син нишлисең?Кая барасың?сорауларын бер-берсенә һәм зурларга бирә белергә һәм аларга җавап бирергә;“Кибет”,“Командир”,“Дусларнысыйлыйбыз”,“Телефоннан сөйләшәбез”кебек уеннарны мөстәкыйль рәвештә оештырырга һәм уйнарга,аралашырга тиеш.

Белем бирү эшчәнлегенең нәтиҗәләре

Уртанчылар төркеме(4-5яшь).“Минем өем”проекты Өлкәннәр кушкан катлаулы булмаган биремнәрне аңлап, үти белә.Тәрбияче әйткән сүзләрне, кыска фразаларны кабатлап әйтә белә.

Үз исемен дөрес әйтә, исәнләшә,саубуллаша,рәхмәт әйтә белә. Куелган сорауларны аңлап, сөйләмдә2-3сүзбелән җавап кайтара белә. Бер-берсе һәм өлкәннәр белән 62сүз кулланып татар телендә аралаша.

Бирелгән лексиканы төрле ситуацияләрдә ишетеп аңлап кулана белә, сөйләм күнекмәләре бар.

Татар телендә сөйләшү теләге бар.

Әйбер исемнәренең мәгънәсен аңлый һәм аларны дөрес әйтә белә.

Гаилә,уенчыклар,ашамлыклар һәм саннар хисабына сүз байлыгы бар.

Өйрәнгән сүзләрне аерым, күмәк, тәрбияче ярдәмендә кабатлый белә.Бу кем?Бу нәрсә?сорауларын аңлап,җавап бирә.

Әйбернең билгесен ачыклау максаты белән куела торган сорауны аңлый һәм сөйләмдә җавап кайтара белә.

Тәрбияче әйткән сүзләрне, кыска фразаларны кабатлап әйтә. Өлкәннәр кушкан катлаулы булмаган биремнәрне аңлап үти.

Тәрбияче әйткән билге буенча предметны таба, күрсәтә белә.
Үз исемен дөрес әйтә, исәнләшә, саубуллаша белә, сүзләрне дөрес, урынлы куллана.
Куелган сорауга раслаучы, инкарь итүче сүзләрне дөрес кулана белә.
Мин, син алмашлыкларын аңлый һәм урынлы куллана.
Кечкенә күләмле шигырьләр, җырлар белә.

Зурлар төркеме(5-6яшь).“Уйный–уйный үсәбез” проекты

Гади сорауларны аңлап җавап бирү, мөрәҗәгать итә белә.
Үзара һәм зурлар белән көндәлек тормышта 107 сүз кулланып татар телендә аралаша.
Сөйләм күнекмәләрен үстерешле диалогларда, уеннарда, ситуатив күнегүләрдә куллана.
Боерык фигыльләрне сөйләмдә аңлап, дөрес куллана.
“Уйный-уйный үсәбез” проекты темалары (“Гаилә”,“Ашамлыклар”,“Уенчыклар”, “Саннар”, “Яшелчәләр”, “Савыт-саба”, “Киемнәр”,“Шәхсигигиена”,“Өйҗиһазлары”,“Бәйрәмнәр”)буенчабирелгәнлексиканытөрлеэшчәнлектә(уен,аралашу,музыка,хезмәт,хәрәкәт) ишетеп аңлап кулана белә, сөйләм күнекмәләре бар.
Яңа сүзләр хисабына сүз байлыгы бар.
Санау күнекмәләре бар, сөйләмдә кулана белә.
Нәрсә кирәк? Нинди? Ничә? Соравын аңлап, мөстәкыйль рәвештә сорау куя һәм дөрес җавап бирә.
Раслаучы һәм инкарьитүче сүзләрне аңлый, урынлы куллана.
Исем+сыйфат конструкциясен сөйләмдә дөрес куллана.
Боерык фигыльләрне сөйләмдә аңлап дөрес кулана белә.
Алган белемнәрен, сөйләм күнекмәләрен үстерешле диалогларда, уеннарда, ситуатив күнегүләрдә кулана белә.

Мәктәпкә әзерлек төркеме (6-7яшь).“**Без инде хәзер зурлар–мәктәпкә илтә юллар” проекты**

Сөйләмне аралашу чарасы буларак файдалана белә.
Диалогик һәм монологик сөйләм күнекмәләре бар.
Мөстәкыйль рәвештә сорау куя һәм дөрес җавап бирә белә.
Бер-берсе һәм өлкәннәр белән 167 сүз кулланып татар телендә актив аралаша.
“Без инде хәзер зурлар–мәктәпкә илтә юллар” проекты темалары (“Гаилә”,“Ашамлыклар”,“Уенчыклар”, “Саннар”,“Яшелчәләр”, “Савыт-саба”,“Киемнәр”,“Шәхси гигиена”, “Өйҗиһазлары”, “Бәйрәмнәр”, “Танышу”, “Тату гаилә”, “Дусларны сыйлыйбыз”, “Кунак килде”, “Кафега барабыз”, “Күңелле уеннар”, “Без циркта”, “Безнең дуслар”, “Чана шуабыз”, “Без биибез”, “Күңелле сәяхәт”, “Мәктәп”, “Без әкият яратабыз”) буенча бирелгән лексиканы төрле эшчәнлектә (танып–белү, уен, аралашу,музыка,хезмәт,хәрәкәт) ишетеп аңлап кулана белә, сөйләм күнекмәләрен бар.
Яңа сүзләр хисабына сүз байлыгы бар.

Бу кем? Бу нәрсә? Нәрсә кирәк? Нинди? Ничә? Нишли? Син нишлисең? Кая барасың? Соравын аңлап, мөстәкыйль рәвештә сорау куя һәм дөрес җавап бирә белә.
Фигыльләрне урынлы куллана.
Җырлар, шигырьләр белә.
Программа бурычларын үтәүдә эш формаларының, практик гамәли алымнарның, чараларның әһәмияте зур. Төп эштөрләре булып түбәндәгеләр тора:
Предметлар белән эш: тасвирлау, уенчык белән диалог төзү, уен һәм экиятләрдә катнашу.
Рәсемнәр белән эш: тасвирлау, үстерешле диалог.
Сюжетлы-рольле уеннар;
Әйлән-бәйлән,җырлы-биюле уеннар өйрәнү (аудиоязмага таянып).
Театральләштерү,сәхнәләштерү (бармак театры, битлекләр, костюмнар,театр күрсәтү (әти-әниләргә,башка төркем балаларына).
Хәрәкәтле уеннар:туп белән уеннар,“Командир”уены,әйлән-бәйлән уен, зарядка уеннары.
Иҗади һәм ситуатив уеннар: рольле уеннар,интервью,ситуатив күнегүләр.
Ситуатив, логик күнегүләрне ишетеп, аңлап эшләү.
Үстерелешле диалоглар (зурлар һәм яшьтәшләре белән үзара аралашу).
Аудиоязмалар тыңлау,кушылып әйтү,җырлау,кабатлау,ишеткән сүзне рәсемдә табып күрсәтү.
Анимацион сюжетлар, мультфильмнар карау.
Интерактив тактада уеннар.

Туган телләре татар булган балалар өчен бакчабызда Ф.В.Хәзрәтова, З.Г.Шәрәфетдинова, И.Җ.Хәбибуллина, З.М.Зарипова, Л.Н.Вәҗиеваның “Туган телдә сөйләшәбез” өйрәтү-методик комплектлары ярдәмендә тәрбия һәм белеем бирелә. Әлеге методик кулланманың төп максаты, татар балаларын туган телдә дөрес һәм яхшы итеп сөйләшергә өйрәтү, аларның бәйлән ешле сөйләмен үстерү, тел һәм сөйләм күренешләрен аңлау сәләтен булдыру, танып белү, әхлакый һәм рухи юнәлешләрнең нигезен билгеләү һ.б

Туган телдә сөйләшергә өйрәтү гаиләдә башлана һәм мәктәпкәчә белеем бирү учреждениеләрендә дәвам итә. Ул балаларга анна телендә тәрбия һәм белеем бирү өчен мөмкинлекләр тудыру, халкыбызның рухи байлыгына, мәдәниятенә якынайту шартларында алып барыла. Мәктәпкәчә учреждениеләр, мәгариф системасының беренче баскычы буларак, нәниләрне туган телгә өйрәтүдә башлангыч роль уйный.

Беренче кече яшьтәге балаларның сөйләм эшчәнлеген оештыру системасы мәктәпкәчә яшьтәге балаларның сөйләм эшчәнлеген оештыру системасыннан аерыла. Балаларны туган телгә өйрәтү һәм сөйләм үстерү әйләнә-тирә белән таныштыру процессында бара. Шушы үзенчәлекләрне исәпкә алып, кече яшьтәге балаларның сөйләм эшчәнлеге эчтәлеген төзегәндә әйләнә-тирә предметларны һәм күренешләрне танып белү дәнәрсәчыганакбулып торуы игътибар үзгенә алына.

Балаларның сөйләмен үстерү түбәндәге эшчәнлек төрләренә нигезләнеп төзелә:

I.Табигый шартларда табигать һәм социаль тирәлек белән турыдантуры таныштыру.
II.Образлы уенчыклар, пластик художестволы образлар аша тирә-юнь белән таныштыру
III.Художестволы картиналары аша (живописный, графический художественный образ) (буяулар һәм буяусыз ясалган образлар (графика)әйләнә-тирә белән таныштыру.
IV.Нәфис сүз аша әйләнә-тирә белән таныштыру.
V.Күрсәтмәлелектән башка тирә-юнь белән таныштыру һәм сөйләм үстерү.

Эшчәнлек барышы танып белү, коммуникация(аралашу)матур әдәбият Белән таныштыру кебек өч белеем бирү өлкәсенә нигезләнеп төзелә План ел дәверендә төрле темалар үзләштерүне күздә тота. Болар-“Балалар бакчасы”,“Көз”,“Мин дөньяның бер кешесе”,“Минем әйләнә-тирәм”,“Кыш”,“Яңа ел бәйрәме”, “Әтиләр һәм әниләр, бабайлар һәм әбиләр”,“Халык иҗаты”,“Яз”,“Җәй”.

Өч яшьтәге балалар белән оештырылган эшчәнлек уен характерын ала.

Эшчәнлек төрләрендә сөйләм үсешенең сүзлек эше,сөйләмнең грамматик төзелеше өстендә эш, аваз культурасы тәрбияләү ,бәйләнешле сөйләм үстерү,матур әдәбият һәм халык иҗаты белән таныштыру бурычлары хәл ителә.

Балалар белән эшләү процессында сүзлек эше зур урын ала. Сүзлек эше-бәйләнешле сөйләм нигезе. Балалар бакчасында сүзлек эшенең өч бурыч ишелә:
1.Иң беренче чиратта, гомуми кулланылыштагы лексика хисабына (предметларны, аларның төп билгеләрен, сыйфатларын, алар белән эш-хәрәкәтләрен атау)сүзлекне баету.
2.Сүзлеккә төгәллек кертү. Балаларга сүзне әйтү үрнәген бирү, анны һәр бала белән күп тапкыр кабатлау.
3.Сүзлекне активлаштыру.

Сөйләмнең грамматик төзелешен формалаштыруның төп шарты–тәрбияченең, өлкәннәрнең грамоталы сөйләме һәм сөйләмнең морфологик, синтаксик ягын, сүзъясалуы сулларын үзләштерү буенча үткәрелә торган күнегүләр.

Аваз культурасы тәрбияләү буенча эшаның сөйләм сулышы, ишетеп кабул итү, артикуляция аппаратын үстерү һ.б. шундый компонентларны үз эченә ала.

Бәйләнешле сөйләм үстерү сөйләмнеңике формасын-диалоглы һәм монологлы сөйләм үстерүне күздә тота.

Балаларны матур әдәбият һәм халык иҗаты белән таныштыру–сөйләм үсешенең әһәмиятле бурычы һәм чарасы.

Балалар белән эшләү дәверендә төрле уеннар киң кулланыла. Бу уеннарда музыка әсәрләрен куллануда балаларның фонематик ишетү сәләтен, ритмикасын, эмоциональ сферасында баета, үстерә.

Матур әдәбият, халык иҗаты, күрсәтмәлелек, предметлар белән уен хәрәкәтләре,-болар барысыда балаларны туган телгә өйрәтүдә, аларның

Сөйләмен үстерүдә зур әһәмияткә ия. Шулайук өйрәтү-тәрбия процессында балалар белән эшчәнлекне оештырганда тәрбиячегә иҗади якын килү мөмкинлегедә бирелде. Балалар белән үткәрелә торган һәр эшчәнлеккә боларның барсында истә тотып тулы, күләмле итеп план-конспектлар эшләнелде.

Шушындый укыту методик комплектлары, дидактик уеннар, яңа информацион технологияләр белән тулыландырылган тәрбия һәм белеем бирү дәресләре балаларның телебезнең матурлыгын, байлыгын аңларга, анны сиземләргә, үзләрендә күркәм сыйфатлар булдырырга, тел хәзинәсен тирән тенаңларга, кеше өчен газиз булган туган җиргә, туган теле безгә мәхәббәт, эти-әниләргә, өлкәннәргә карата хөрмәт-итә гать тәрбияләргә, үзләрендә хезмәт сөю, тыйнаклык, шәфкатьлелек кебек күркәм сыйфатлар булдырырга ярдәм итәр дигән өметтә калабыз..